עין משפט נר מצוה

קצח א מיי' פ"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה טו:

קצט ב מיי' פ"ד מהל' טוען הל' יא סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' קמט סעיף יא וטוש"ע אה"ע סי' פו סעיף ג:

ר ג טוש"ע ח"מ סי' קמט סעי' ט בהגה"ה:

רא ד מיי' שם הל' יא וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן פו סעי' ג:

שניהם ישנן בדין יום או יומים זה מפני שהוא תחתיו וזה מפני שהוא כספו ומספקא ליה אי קנין פירות כקנין הגוף דמי אי לאו כקנין הגוף דמי [א]וספק נפשות להקל רבי אלעזר אומר [א]שניהם אינן בדין יום או יומים זה לפי שאינו תחתיו וזה לפי שאינו כספו ואמר רבא מאי טעמא דרבי אלעזר אמר קרא [ו]לא יוקם כי כספו הוא כספו המיוחד לו: ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו: והאמר רב אשת איש צריכה למחות במאן אילימא באחר והאמר רב [ב]אין מחזיקין בנכסי אשת איש אלא לאו בבעל אמר רבא לעולם בבעל [ג]וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות [ד]והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין חזקה לנזקין אימא אין דין חזקה לנזקין אי בעית אימא (א) לאו איתמר עלה [ה]רב מרי אמר בקוטרא רב זביד אמר בבית הכסא רב יוסף אמר לעולם באחר [ו]וכגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש לאחר מיתת הבעל מיגו דאי בעי אמר (ב) ליה אנא זבינתה מינך כי א"ל נמי את זבינתה ליה וזבנה ניהלי מהימן גופא אמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש

ודייני

שניהם ישנן כו'. ופטורין דספק נפשות דבעלים שהכוהו ומי נהרג מהם להקל דנפקא לן מושפטו העדה והצילו העדה (במדבר לה): **שניהם.** כלומר שניהם שהכוהו נהרגין: **זה.** אחרון לפי שאינו תחתיו: **וזה.** הראשון לפי שאינו עכשיו כספו שהרי מכרו: **כי כספו הוא.** מיותר הוא דמה נתינת טעם היה צריך ליתן כדבר ולומר לא יוקם לפי שכספו הוא. אי נמי מדמצי למיכתב כי כסף הוא ומש"ה(ד) נמי יליף אמימר לגבי נכסי מלוג דכיון דאינו מיוחד לא לאיש ולא לאשה אינו קרוי שדה האיש ולא שדה האשה והלכך אם מכרו שניהן מכרן בטל ויכולין לחזור בה כאדם המוכר דבר שאינו שלו דלא (ג) ליהוי מכר: וקמתמה גמרא **ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו.** בתמיה. אלמא אינה צריכה למחות בבעלה הואיל ולית ליה חזקה: **אשת איש.** שהחזיק אחר בנכסי מלוג שלה צריכה למחות משום דההוא אחר יש לו חזקה ואם לא מיחתה הפסידה: **במאן.** צריכה למחות מי הוא המחזיק: **אילימא באחר.** שאינו בעלה. וכל זה סיום הקושיא הוא: **אין מחזיקין בנכסי אשת איש.** דמצית אמרה על בעלי סמכתי שהוא ימחה ויערער ולכך שתקתי. ונשאר בני אדם דלא בעל קאמר רב דאין מחזיקין שכן משמע אין מחזיקין לשון רבים ועוד דאי בבעל קאמר דאין מחזיקין היינו מתניתין(ה) לא לאיש חזקה בנכסי אשתו ומאי אתא לאשמועינן: **אלא לאו בבעל.** אלמא יש חזקה וקשיא מתני' לרב: **לעולם בבעל.** שהחזיק בנכסי אשתו קאמר רב דצריכה למחות שיש חזקה לבעל ואפי' הכי לא תקשי ליה מתניתין דהך חזקה דקאמר רב כגון שחפר בה הבעל בורות שיחין ומערות דלפירות הוא דאשתעבד ליה נכסי מלוג דאשתו ולא לקלקל הקרקע לחפירת בורות וכגון שדה שאינה עשויה לבורות והלכך יש לו חזקה דודאי קנאה מאשתו והלכך מקלקל לה לצרכו וכי האי גוונא הוא דקאמר רב צריכה למחות: **אין חזקה לנזקין.** כלומר היכא דמזיק לחבירו אין יכול לטעון לקוחה היא בידי שהרי החזקתי בה ג' שנים בחפירת בורות שיחין ומערות דכי האי גוונא לא הויא חזקה דמאי טעין אידך משום דלא אחזקת כדמחזקי אינשי לא חששתי למחות: **אימא אין דין חזקה.** להצטרך ג' שנים לנזקין היכא דחזקתו ע"י נזקין אלא לאלתר הויא חזקה דאין אדם רואה (י)שמחזיקין קרקע שלו ושותק אלא מוחה מיד והיכא דלא מחה הפסיד. והלכך אשת איש דקאמר רב צריכה למחות מיד הוא דצריכה למחות מאחר שחופר בה בעל בורות שאין אדם רואה היזקו ושותק והלכך כי האי גוונא יש לו חזקה: ה"ג **ואי בעית אימא הא איתמר עלה רב מרי אמר כו'.** כלומר ואיבעית אימא לעולם חזקת ג' שנים בעינן אפי' היכא דחפר בו בורות כדאוקימנן למילתיה דרב והא דקאמר רב נחמן אין חזקה לנזקין לא כחזקת ג' שנים בקרקע חבירו איירי אלא בעושה היזק לחבירו אפי' בבית של עצמו כגון עשן וריח רע ואתא לאורויי שלא יזיק לחבירו ואפי' החזיק ימים רבים אין חזקה מועלת לו להזיק חבירו: **רב מרי אמר כו'.** כבר פירשנו בלא יחפור [לעיל כג.]: **רב יוסף אמר.** מתני' לא תקשי לרב דמאי דקאמר רב אשת איש צריכה למחות לאו בבעל קאמר דהא אין לאיש חזקה בנכסי אשתו כדקתני מתני' אלא לעולם באחר שהחזיק בנכסיה קאמר רב דצריכה למחות. ודקשיא לך האמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש לא תקשי דה"מ דאין מחזיקין בחיי הבעל שאם החזיק בנכסי' בחיי הבעל ג' שנים אינה חזקה ואינה צריכה למחות דמצית אמרה על בעלי סמכתי א"נ דוקא פירות שהיו לבעלי בנכסים שלי אותן מכר לך אבל הגוף שהוא שלי לא היית יכול לקנות שגם הוא אין לו חזקה בנכסיי באכילת פרי דכיון דלית ליה פרי הכל יודעין דפרי הוא דקאכיל ולכך לא חששתי למחות אבל הכא כמאי עסקינן כגון שאכל הלוקח מקצת חזקה בחיי הבעל שמכר לו וג' שנים שלימות לאחר מיתת הבעל כי האי גוונא קאמר רב דצריכה למחות כדמפרש טעמא לקמיה והכי קאמר רב אשת איש שמכר בעלה לאחר נכסי מלוג שלה צריכה למחות לאחר מיתתו דסד"א כיון דהכל יודעין שהבעל מכרם לו ולא היא וגם הוא מודה כמו כן שהבעל מכרם לו לא תועיל חזקתו אף לאחר מיתת הבעל כלום שהרי לא יכול לטעון לאשה מינך זבנתה אחרי כן ואכלתיה שני חזקה דכיון דמתחלה הבעל מכרה לו ופירות הוא דהוי ליה לבעל באותה שדה ואותן מכר לזה הרי זה כאריס שיורד לקרקע באריסות לפירות שאינו יכול לטעון אחרי כן לקחתיה הימנך והלכך לא איצטרך למחות קמ"ל רב דצריכה למחות לאחר מות בעלה קודם שיחזיק בה ההוא אחר ג' שנים דודאי אע"פ שמתחלה היתה קנויה לו מן הבעל יכול לטעון הבעל מכר לי הגוף אם יירשך ואם ימות קודם לך פירות מיהא קניתי ומיד כשמת הרי נסתלקתי ממקחי ולכך קניתי ממך שהרי עתה נעשה השדה שלך והלכך מיגו דאי בעי אמר אנא זבנתה מינך אחר מות בעליך ואכלתיה שני חזקה כי קאמר יודע אני דזבינתיה לבעליך ואחרי כן זבין ניהלי מהימן ולא דמי לאריס שאין יכול לטעון לקחתיו אחרי כן משום דסתם אריס אין זמן לאריסותו אלא כל הימים בתורת אריסותו עומד אבל זה שלוקחה מן האיש על מנת שאם ימות יפסיד מקחו שתטול האשה נכסי מלוג שלה התם ודאי כשמת הבעל הרי זה כאילו יורד עכשיו מחדש לשדה אשה זו והיא שותקת שלש שנים איכא למימר דזבוני זבינה ליה:

ודייני

היה לו בגוף כלום מעולם לקנין פירות דמוכר עבדו ע"מ שישמשנו שלשים יום שתחלה היה הכל שלו ועדיין לא יצא מתחת ידו שהפירות שלו וכעין זה מחלקין גבי בהמת ארנונא בפ"ק דפסחים (דף ו.) ומה"ט(ו) שהיה קשה עליה מבכורות שם מפורש וכן נ"ל דאין לומר כלל לר"מ דסבר הכא קנין פירות כקנין הגוף דמי וסבר(ז) שם לאיש אבל לא לאשה דהא ביבמות בפרק אלמנה (דף סו. ושם) פליגי במכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטל בכתובתי והוא המגרש אומר דמים אני נותן לך ר' אמי אמר הדין עמו רב יהודה אמר הדין עמה ואמרינן תניא כותיה דר' אמי עבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין לאיש אבל לא לאשה ומאי קושיא לרב יהודה דלמא אע"ג דהדין עמה יוצאין לאיש ולא לאשה דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ואפילו בנכסי מלוג נמי הוי דינא הכי לרבי מאיר אלא ודאי לא מהני כלל קנין פירות להיות כקנין הגוף לצאת לאיש כדפרישית: **קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי כו'.** קשה דבסוף השולח (גיטין דף מח. ושם) מסיק אפלוגתא דרבי יהודה ור"ש דכ"ע קנין פירות כקנין הגוף דמי וי"ל דהתם לא קאמר אלא דמהכא ליכא למילף מינה ובערכין (דף טו:) גרס לעולם אימא לך לרבי שמעון כקנין הגוף ול"ג דכ"ע והא דלא מייתי בהשולח הך דהכא משום דניחא ליה לאיתויי תנאי היא דפליגי בשדה דומיא דפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דהתם: **וספק נפשות להקל.** פי' בקונטרס משום דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה ואין נראה דבלאו הכי נמי לא קטלי מספיקא דאפילו ממונא לא מפקינן מספיקא: **רבי אלעזר אומר שניהם אינן בדין יום או יומים.** הקשה ריב"א דהיכי מדמי אמימר מכירה לדין יום או יומים דא"כ שותפים לא יוכלו למכור לעולם דהא אמר בהחובל (ב"ק דף צ. ושם) מאן תנא להא דתנו רבנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכן עבד של שני שותפין אין יוצאין בראשי אברים כמאן כר' אלעזר וא"כ הכא נמי דעבד של שני שותפין אין יכולים למכרו וי"ל דהתם מיירי בשני שותפין שלזה גוף ולזה פירות דומיא דמוכר עבדו ע"מ שישמשנו שלשים יום וחציו עבד וחציו בן חורין כגון שנתן כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור להיות מותר בבת חורין דאין לו בגופו כלום אבל אם מקצת גוף של זה ומקצת של זה אז היה יוצא בראשי אברים והיה מפסיד חלקו אם הפיל את שינו או סימא את עינו כמו שיכול למכרו והא דקאמר התם לאו ר"א כספו המיוחד לו ה"נ עבדו המיוחד לו לאו מקרא יליף דבלאו קרא יליף לראשי אברים מדין יום או יומים כי היכי דילפינן לענין מכירה אלא גמרא דתלמודא קאמר כלומר כעינן שיהא עבדו המיוחד לו: **במאן אילימא באחר והאמר רב אין מחזיקין כו'.** תימה לרשב"א דמאי קשיא נימא לעולם באחר והא דקאמר (ט)(צריך) למחות כשכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהם שאין לבעל פירות ולכך צריכה למחות שאינה סומכת עליו ונראה לו דמ"מ סומכת עליו כיון שאם מתה יורשה דאפילו כתב לה בחייך ובמותך קיימא לן כרשב"ג דאם מתה יורשה בפרק הכותב (כתובות דף פג:): **כגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש שנים לאחר מיתת הבעל.** אבל מקצת בחיי הבעל ומקצת לאחר מיתת הבעל לא ולא דמי לאכלה בפני האב שנה ובפני הבן שתים (לעיל דף מב.) דהתם אם היה אוכל שלש שנים בחיי האב היתה חזקה: **מיגו דאי בעי אמר מינך זבינתה כו'.** תימה ואמאי נקט כי האי גוונא דזבינתיה ניהליה וזבנה ניהלי הו"ל דנאמן לומר דמינך זבינתיה דאי מילתא דפשיטא היא דמהימן א"כ השתא נמי מילתא דפשיטא היא דמהימן במיגו:

הא

רבינו גרשום

שקנאו: וספק נפשות. להקל דמספקא ליה אי כקנין הגוף דמי אי כקנין פירות: להקל. דלא יוקם (העבד) דהיינו קילותא דתרוייהו ישנן בדין יום או יומים ולא יוקם. ר' אלעזר אומר וכו'. דאינו לא של זה לגמרי ולא של זה לגמרי והכי נמי סבירא ליה לאמימר דשניהן אם מכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום משום דאין לאשה בפירות כלום ולאיש אין בגוף הקרקע כלום אבל אי זביני תרוייהו לעלמא אי נמי היכא דזבנה איהי לדידיה הוו זביניה זביני ולעולם ראיה בעי: כי כספו הוא כספו המיוחד לו. וזה עבד אינו מיוחד באותן ל' יום לא לזה ולא לזה: פיב' האמר רב אשת איש צריכה למחות. במי שמחזיק בקרקע שלה אלמא דיש לו חזקה בנכסיה אם לא מיחתה: במאן. צריכה למחות: אילימא באחר. שמחזיק בנכסיה: והאמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש. אע"ג דאכלה שני חזקה לא הויא חזקה דמגו דיש לה בעל סמכה עליה ולא מיחתה: וכגון שחפר בה בורות שיחין ומערות. דמזיק לה לארעא דבעל אין לו בנכסי אשתו אלא פירות בלבד ולא לחפור בה כלום הלכך אם חפר בה צריכה למחות ואם לא מיחתה החזיק בהן: והאמר רב נחמן אין חזקה לנזקין. לומר הרי שימשתי בזה נזק כמה שנים ושלי היא הקרקע ואמאי צריכה למחות: אימא. הא דאמר רב נחמן הכי אין דין חזקה לניזקין דלאלתר הויא חזקה אם ראה ולא מיחה ולא צריך ג' שנים ומשום הכי צריכה למחות לאלתר בחפר בה: איבעית אימא הא דאמר רב נחמן אין חזקה לניזקין בקוטרא ובית הכסא. דאפי' שתיק אינש לא מחיל אבל בורות שיחין ומערות אם לא מיחתה והחזיק הבעל הוי חזקה: ורב יוסף אמר לעולם באחר. ודקשיא לך אין מחזיקין כגון שאכלה מקצת שני חזקה בחיי בעלה כשהיא אשת איש וג' שנים לאחר מיתת הבעל דבתר דמית ליה לא סמכא דעתה על בעלה והיה לה למחות ומיגו דאי בעי אמר לה מינך זבינתה ואכלתיה שני חזקה כי אמר לה נמי זבינתה לבעלך וזבנה ניהלי מהימן דהיינו דקאמר רב אשת איש צריכה למחות כלומר אשת איש שהתחיל אחר להחזיק בנכסיה בחיי בעלה ומת בעלה צריכה למחות שוב שלא

מסורת הש"ס

א) [שבת קסט. יבמ' ע:], ב) לעיל כג., ג) [שם], ד) נ"ל ומהכא. דק"ס, ה) [לעיל מג.], ו) [נ"ל שמחזיקין], ז) נ"ל ממה שהיה קשה וכו' ושם מפורש. רש"ס, ח) נ"ל ישניה. רש"ס, ט) [נ"ל צריכה],

תורה אור השלם

ו אך אם יום או יומים יעמד לא יקם כי כספו הוא: שמות כא כא

הגהות הב"ח

(א) גמ' איבעית אימא הא איתמר עלה: (ב) שם מיגו דאי בעי אמר אנא כו' ותיבת ליה נמחק: (ג) רשב"ם ד"ה כי כספו וכו' דלא הוי מכר:

מוסף רש"י

ספק נפשות להקל. דדיני נפשות דיהא והצילו העדה כתיב (כתובות מו. ב"ק חד. סנהדרין שם). בקוטרא. עשן (לעיל כג.). בבית הכסא. שעל גבי קרקע ונראה לעיניים. שכך היו כמי כפאות שלהן (שם).